

Kulturförvaltningen
Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Datum:
2021-03-31

Diarienummer:
KTN-2020-00834

Handläggare:
Annika Norell, Anna Ehn

Konstprogram för Kvarngårdesskolan

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** godkänna upprättat förslag till konstprogram för konstnärlig gestaltning inom projektet Kvarngårdesskolan

Ärendet

Kvarngårdesskolan ska genomgå en omfattande omdaning där den nuvarande skolan ska rivas och en ny ska byggas på samma plats. Den offentliga konsten är en viktig del av skolans nya gestaltning. I kulturnämndens budget har investeringsmedel om 1160 tkr avsatts till en konstnärlig gestaltning för skolans utemiljö. Skrivelsen innehåller förslag om upprättat konstprogram för denna gestaltning, författad i enlighet med Uppsala kommuns riktlinjer för arbetet med offentlig konst.

Beredning

Bakgrund

Offentlig konst har förmågan att bidra med trygghet. Kvarngårdesskolan och Gränbyskolan får särskilda investeringar för offentlig konst med målet att få en mer sammanhållen och väl gestaltad närmiljö som kan gynna hela området. Arbetet ingår i en kommunövergripande handlingsplan för trygghetsskapande insatser i området.

Kvarngårdesskolan är idag en F-9 skola med 630 elever. Skolan har en internationell prägel genom att ha två språkiga klasser från F-9. Skolan erbjuder också en mindre engelskspråkig klass för elever som enbart är i Sverige en kort period. Detta ökar skolans upptagningsområde för elever utanför närområdet. Skolans internationella prägel och stora upptagningsförmåga gör det till en plats med stor mångfald.

Nuvarande skola är en relativt stor skola där varje årskurs har olika hus och olika skolgårdar. Det bidrar till att skolan känns mer intim. Den nya skolan planeras vara

uppdelad i två byggnadskroppar. Den ena blir en F-6 skola för 630 elever. Den andra byggnaden blir för årskurserna 7–9, för 360 elever. Den nya skolan kommer totalt rymma 990 elever.

Den platsspecifika konstnärliga gestaltningen är avsedd att uppföras i samband med byggnationen av den nya Kvarngårdesskolan. Rivningen av den nuvarande skolan påbörjas under sommaren 2022. Den konstnärliga gestaltningen planeras att stå klar i samband med skolans invigning, 2025. På Kvarngårdesskolan finns det två offentliga konstverk sen tidigare. Dessa kommer att bevaras och återplaceras på den nya skolan.

Föredragning

Konstprogrammet är ett dokument som ska användas som underlag för skiss- och gestaltningsuppdrag. Programmet ska även användas som underlag i dialog med de olika aktörerna inom skolprojektet. Skolans utemiljö är tänkt att vara relevant även utanför skoltid och fungera som ett vardagsrum för alla i området. Utemiljön ska kännas som en trygg plats och utgöra en naturlig mötesplats. Den konstnärliga gestaltningen kommer att ingå som en del i kvaliteterna för Kvarngårdesskolan som ska fungera identitetsskapande och verka för en miljö som kompletterar verksamheterna på platsen med konstupplevelser. Konstprogrammet lyfter därför att den valda konstnären i sitt konstnärskap bör ha god förmåga att ta sig an framstående platser och intressera sig för frågor kring mångfald, trygghet och tar hänsyn till läromiljön. Konsten ska främja projektets framtagna värden där skolgården ska bli en trygg och lekfull plats. Konsten ska bidra till att skolgården blir en plats för mångfald och upplevelser. Urval av konstnärer, process och genomförande följer Uppsala kommuns riktlinjer för offentlig konst. Kulturnämnden godkänner konstprogram för att senare godkänna skissförslag för konstnärliga gestaltningsuppdrag över 1000 tkr.

Som en viktig del i att uppföra ny offentlig konst till Kvarngårdesskolan har det bildats en konstkommitté med elever och personal från skolan. Konstkommittén kommer att träffas återkommande under projektets gång. En lyhördhet till konstkommitténs tankar är av stor vikt i projektet. Konstkommittén är rådgivande i processen.

Ekonomiska konsekvenser

Föreslagen fördelning av investeringsbudget om 1 210 tkr för den konstnärliga gestaltningen till Kvarngårdesskolan rymms inom kulturnämndens budgetram enligt Mål och budget 2021–2025.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2021-03-30

Bilaga 1 Konstprogram för konstnärlig gestaltning för Kvarngårdesskolan

Bilaga 2 Landskap & program och bilder

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kulturförvaltningen
Konstprogram

Handläggare:
Annika Norell, Anna Ehn

Konstprogram för Kvarngårdesskolan

2021-03-30, red ändring 2021-04-22

Bolag för Kvarngårdesskolan:
Extern entreprenör för Kvarngårdesskolan:
Arkitektkontor för Kvarngårdesskolan:
Landskapsarkitekter för Kvarngårdesskolan:
Projektledare kulturförvaltningen:

Projektledare skolfastigheter:

Skolfastigheter
Byggdialog
Archus arkitekter AB
Topia
Konsult EF Magnus
Mattsson
CSK Projekt

Innehållsförteckning

Kulturförvaltningens uppdrag avseende offentlig konst	3
Förutsättningar för konstnärlig gestaltning	5
Kriterier för val av konstnär	6
Kravspecifikation.....	7
Tänkbara platser	8
Konstkollektion.....	8
Tidplan	8
Barnperspektiv.....	9
Ekonomiska konsekvenser.....	9
Bilagor	9

Kulturförvaltningens uppdrag avseende offentlig konst

Enligt Uppsala kommuns reglemente ansvarar kulturnämnden för kommunens konstnärliga gestaltningsprojekt, konstinköp och konstsamlingar. Inom kulturförvaltningen ansvarar avdelningen för offentlig konst för konstnärliga gestaltningsprojekt i utomhus- och inomhusmiljö, konstinköp vad gäller konst avsedd för offentliga miljöer i Uppsala kommun, förvaltning av samlingen samt pedagogiskt arbete kring den offentliga konsten. Genom Uppsala kommuns styrdokument, Mål och budget, samt kulturnämndens verksamhetsplan anger de förtroendevalda politikerna de övergripande inriktningsmålen samt de ekonomiska ramarna för den offentliga konsten. Konstärenden, där konstnärliga bedömningar och beslut ingår, hanteras av sakkunniga tjänstepersoner inom kulturförvaltningen.

Konstprogram

Konstprogrammet är ett övergripande styrdokument som beskriver förutsättningarna för de konstnärliga insatserna med utgångspunkt i Mål och budget, kulturnämndens verksamhetsplan och beslut om investeringsmedel för konstnärlig gestaltning. Det handlar om förutsättningar, process, riktning, platser och offentlig konst i dynamiskt samspel med verksamhet som finns på platsen. Konstprogrammet innehåller förslag på möjliga ytor för konst, ledord och unika värden för det aktuella projektet, historik för platsen och intentioner om vad konsten skulle kunna tillföra.

Konstprogrammet innehåller också kriterier för brett urval och slutgiltigt val av konstnär. Konstprogrammet ska beakta övriga processer i Uppsala kommun inom området där konsten är en del av platsens gestaltade livsmiljö. Detta gäller även mer specifikt i byggprocessen, med samverkan mellan olika områden och discipliner. Framtagandet av den konstnärliga gestaltningen sker i en helhet, med bra dialog och informationsutbyte i kontakten mellan konstnär, projektledare, arkitekt/ landskapsarkitekt samt konstkommitté.

Beslutsprocessen

Beslut rörande konstnärlig gestaltning för Kvarngårdesskolan följer Uppsala kommuns modell för arbetet med offentlig konst och i enlighet med lagen om offentlig upphandling (LOU). Kulturförvaltningens sakkunniggrupp tar beslut om val av konstnär baserat på de kriterier som konstprogrammet tar fram samt inför gestaltningsuppdrag. Projektledaren från enheten för offentlig konst presenterar ett brett urval konstnärer utifrån konstprogrammets kriterier ur vilken sakkunniggruppen tar fram ett förslag om tre till fem konstnärer och slutligen vem av dessa konstnärer som bäst svarar upp mot de uppsatta kriterierna och därmed tillfrågas om uppdraget. Inför det slutgiltiga beslutet kommer projektledaren att samråda med konstkommittén samt dialoggrupp i byggprojektet.

Bakgrund till projektet

Projektet för ny offentlig konst är en del av Kulturnämndens trygghetsskapande insatser i stadsdelarna Kvarngärdet och Gränby. Arbetet utgår från en kommunövergripande handlingsplan. Kvarngårdesskolan och Gränbyskolan får särskilda investeringar för offentlig konst med målet att få en mer sammanhållen och väl gestaltad närmiljö som kan gynna hela området. Skolorna ligger i närheten av varandra, på var sin sida av Tycho Hedéns väg. I samband med ny offentlig konst till Kvarngårdesskolan planeras även offentlig konst på närliggande Gränbyskolans skolgård, till detta skrivs ett separat konstprogram.

Skolan

Kvarngårdesskolan är en F-9 skola. Skolan är byggd 1965-1966 efter ritningar av arkitektkontor Matell & Nordström (Hans Matell och Anders Nordström).

På Kvarngårdesskolan finns ordinarie klasser från förskoleklass till årskurs 5 och tvåspråkiga klasser från förskoleklass till årskurs 9. Skolan erbjuder också en mindre engelskspråkig klass för elever som enbart är i Sverige en kort period. Kvarngårdesskolan är den enda skolan i Uppsala som erbjuder undervisning på engelska redan från förskoleklass för vissa elever. Skolans internationella profilering utökar skolans upptagningsområde för elever utanför närområdet.

Det finns fritidshem och fritidsklubb som bedrivs i skolans lokaler. Fritidsklubben är inte beroende av skolan, därav blir den aktuell för barn och ungdomar som inte är elever på Kvarngårdesskolan.

Nuvarande skola är en relativt stor skola där varje årskurs har olika hus och olika skolgårdar. Det bidrar till att att skolan känns mer intim, trots de 600 elever som går på skolan idag.

Den nya skolan planeras vara uppdelad i två byggnadskroppar. Den ena blir en F-6 skola för 630 elever. Den andra byggnaden blir för årskurserna 7-9, för 360 elever. Den nya skolan kommer totalt rymma 990 elever.

Platsen

Kvarngårdesskolans tomtgräns är belägen med ena änden mot Tycho Hedéns väg som löper mellan bostadsområdena Kvarngärdet och Gränby. Området som omgärdar skolan har en stadsmässig karaktär med utvecklad service. Innergårdarna ansluter till kvartersbildningen som i sin tur går genom olika passager, cykel- och gångvägar som leder till och förbi Kvarngårdesskolan. Området är i relativt hög grad trafikseparerat mot trafikleden Tycho Hedens väg genom stängsel och gång- och cykeltunnlar.

Historia

Namnet Kvarngärdet syftar på tiden från 1700-talet fram till början av 1900-talet då området mestadels bestod av bördig åkermark med väderkvarnar. Kvarngärdet var en plats dit jordbrukare kunde frakta sitt spannmål för att mala det till mjöl.

Området ligger nordöst om Uppsalas centrum och stadsplanerades under 1950- och 1960-talet. Bebyggelsen har därför en prägel av miljonprogram. På grund av att Uppsala är ligger på ett massivt lerlager blev pålning av grundläggningen för dyr. Istället lades husen "flytande" på betongplattor, vilket ledde till att husen fick ett längre våningsantal. Bebyggelsen fick då en lägre mänskligare skala där dagsljuset hittar in.

Historien speglas i Kvarngårdesskolan genom att skolan har en kvarn i sin logotyp för skolan, samt att arkitekterna bakom nya Kvarngårdesskolan har inspirerats av lantbruks- och ekonomibygnader vid utformningen av de nya skolbyggnaderna.

Befintlig konst

Två befintliga byggnadsanknutna konstverk från nuvarande skolbyggnad planeras att återplaceras på nya Kvarngårdesskolan. Leo Janis Brieditis verk *Ballongträdet* planeras för utomhusfasaden och Ingrid Margareta Årfelts terracottarelief *Ur växtriket* som idag är placerad i skolans matsal planeras till nya skolans matsal.

Angränsande kultursatsningar i närtid i området:

- Tycho Hedéntunneln: Raha Rastifard, *Himmelspassagen*, kakel & armaturskulptur, 2021
- Gränbytunneln: My Lindh, *Vykort från Gränby*, prel. 2021
- Brillingetunneln: Mats Wilhelm, *Den sista bonden*, 2020
- Gränbyparken har Emma Kronvall gjort en konstnärlig gestaltning bestående av tre skulpturer, *Bear out of events*, *Who if not you?*, *Boys in the hood*, 2011
- Kappellgårdets skatepark: Julia Rio, *My second Home*, 2020
- Katarina Löfström, *See and be seen*, Statens konstråd, 2011

Förutsättningar för konstnärlig gestaltning

Den konstnärliga gestaltningen är avsedd att uppföras utomhus på skolgården i samband med färdigställandet av den nya Kvarngårdesskolan. Nybyggnationen uppförs på samma tomt som nuvarande skolbyggnader. Konsten till denna plats måste möta de krav som ställs på övrig utrustning på en skolgård.

Platsens historik som brukat kulturlandskap finns med som tematik i arkitekturen. Prägeln av 50- och 60-talets rationella miljonprogramsarkitektur kännetecknar området och bör fortsatt få vara med och ge form åt platsen. Både jordbrukets ekonomibyggnader och miljonprogramsarkitektur handlar om struktur, rationalitet och effektivitet. Denna karaktär blir en tydlig förutsättning att förhålla sig till vid arbetet med den konstnärliga gestaltningen. Att Kvarngårdesskolan är en skola med stor mångfald och internationell representation är en viktig faktor vid arbetet med den konstnärliga gestaltningen.

Dialog med invånare

Som en viktig del i att uppföra ny offentlig konst till Kvarngårdesskolan har det bildats en konstkommitté. Denna består av sex elever från spridda årskurser, två lärare och rektorn från Kvarngårdesskolan och projektledare Magnus Mattsson.

Konstkommittén kommer att träffas återkommande under projektets gång för att stämma av, informera och när det finns behov av dialog för projektledare och upphandlad konstnär. En lyhördhet till konstkommitténs tankar är av stor vikt i projektet, men konstkommittén inte har något mandat till beslut.

Kontinuerlig dialog har även förts med byggprojektet; husarkitekter, landskapsarkitekt, byggprojektledare och ledningen på Kvarngårdesskolan.

Kriterier för val av konstnär

Värden knutna till platsen

Kvarngårdesskolans skolgård förhåller sig både till sin karaktär och hur den brukas på ett naturligt och självklart sätt till den intelligande bebyggelsen. Skolgården får funktionen av en kringgårdad park och lekplats kopplad till närområdet via gångstråk och näraliggande bebyggelse och bostäder. Kvarngårdesskolans utemiljö utgör en knutpunkt, ett "vardagsrum" för områdets unga, från både stadsdelen Kvarngärdet och Gränby.

I dialogen med konstkommittén har flera värdeord lyfts. Orden som lyfts fram är: Kunskapsörst, vetenskap, ambitiös, bibliotek. Värdeorden knyter även an till egenansvar och skolans ledord som lyder: "Kunskap - frihet: Vi lär våra elever att förstå att kunskap är vägen till frihet att forma sin egen framtid".

Konstkommittén refererade även till Katedralskolan stora ekport. Konstkommittén associerade den till Hogwarts-porten i Harry Potter och andra portaler i litteraturen och filmens värld. En skola kan också ses som en sorts öppning eller passage som vi passerar för att vinna större kunskap, förståelse och erfarenhet.

En oro inför förändringen, att riva och bygga nytt fanns till viss del hos gruppen. Kanske finns det en önskan från eleverna att de inte vill att platsen ska förlora sin historia. Oron yttrade sig huvudsakligen i önskan att befintliga träd och kullar skulle få bestå. Att bevara alla träd och befintliga kullars position är inte möjligt enligt planeringen, men aspekten av att behålla de kvalitéer som höjdvariation i landskapet och vegetation finns med i landskapsgestaltningen. I detaljplanen planeras både fler kullar och möjligheten till att behålla några uppvuxna pilträd på platsen.

Att ta hänsyn till platsens historia är en viktig del i framtagandet av en konstnärlig gestaltning. Förståelse av historien gör konsten förankrad och platspecifik. Den konstnärliga gestaltningen ska bidra med identitetsskapande kvalitéer och verka för en miljö som kompletterar verksamheten med konstupplevelser.

Alla dessa aspekter är intressanta att arbeta med i skissarbetet och då särskilt den internationella bredd som denna skola har, speciellt gällande kommunikation och språk.

Konstkommittén ser gärna att gestaltningen även har andra funktioner än att vara gestaltande visuellt, genom att vara t.ex. solavskärmande, regnskyddade, varm, klättringsbar, möjlig att sitta på eller lysa i mörkret.

Vägledande värden för Kvarngårdesskolan från utformandet av skolan har varit:

- Trygghet
- Samverkan
- Kultivering
- Taktilitet

Kravspecifikation

I valet av konstnär för projektet kommer, förutom de värden som tagits fram i utformandet av nya Kvarngårdsskolan, från kulturförvaltningens sida beaktas kvalitet, mångfald, åldersspridning och genus för att få en så jämlik samling som möjligt.

I den breda urvalsprocessen söks en konstnär som uppfyller de kriterier och önskemål som nämns i konstprogrammet. Innan en konstnär tillfrågas om uppdraget kommer samråd ske med konstkommittén, därefter fattas beslutet i kulturförvaltningens sakkunniggrupp. Därtill är det självklart av stor vikt att konstnären ges fritt tolkningsutrymme i sitt skissuppdrag för att den konstnärliga gestaltningen ska kunna vidhålla integritet och inte blir styrd.

För uppdraget söks en konstnär med kvalificerat konstnärskap, där tidigare erfarenhet och praktisk kunskap av offentliga platsspecifika gestaltningar värdesätts. Konstnären för uppdraget ska i sin gestaltning ha kunskap om material och hållbara tekniska lösningar för offentlig miljö. Önskvärt är även att konstnären har erfarenhet av att involvera skolans personal och elever i sitt skapande och/eller ha tidigare erfarenhet av offentliga uppdrag. Önskvärt är även att konstnären besitter erfarenhet av arbete med en variation av material, materialbeständighet, metoder samt hållbara tekniska lösningar och framställningssätt av konst för offentlig miljö.

Sammantaget ska konstnären för uppdraget i sin gestaltning ha ett samtida konstnärligt uttryck med utgångspunkt i platsens karaktär, där konsten kan verka identitetsskapande och utifrån en konceptuell skärpa bidra till ett engagerande och inspirerande innehåll. Den valda konstnären ska i sitt konstnärskap visat på god förmåga att ta sig an rumsligheter och intressera sig för frågor kring mångfald, trygghet, mötesplatser, barnperspektiv, pedagogik och upplevelsen av en plats. Då projektet kräver omfattande samarbete, dialog och samordning med flera olika parter ställs stora krav på konstnärens förmåga att både känna in och anpassa sig till projektet, samtidigt som konstens integritet och självständighet ska bibehållas.

Konstnären ska kunna ta sig an de värden projektet tagit fram för platsen som helhet och ta hänsyn till den skolgårdsmiljö där många unga rör sig. Den valda konstnären ska ta till sig det övergripande projektdirektivet från skolfastigheter, och samarbeta med projektets övriga parter. Den konstnärliga gestaltningen ska komplettera och kommunicera den nya gestaltningen av skolbyggnader och skolgård väl. Konsten ska vara tillgänglig och angelägen både i nuet och över tid.

Konsten ska främja projektets framtagna värden där skolgården ska vara en tillgänglig plats. Skolgården ska fungera som ett ute-vardagsrum för lek och umgänge, det ska gå att vistas och stanna kvar på skolgården även under de perioder då skolverksamheten inte pågår. Konsten ska bidra till att skolgården blir en plats för mångfald, trygghet och upplevelser.

Tänkbara platser

Skolgården ses som en central och lämplig plats för konstnärligt uppdrag. Här planeras fem-sex stycken gräsbeklädda kullar. Dessa har pekats ut av landskapsarkitekt som möjliga platser för konstnärlig gestaltning. Kullarna kan lätt leda associationer och inspiration till historiska platser knutna till Uppsala, t.ex. Uppsala högar. Det är viktigt att gestaltningen i sådana fall inte får väsentliga funktioner som exkluderar personer med olika funktionsvariationer då kullarna inte kommer vara tillgänglighetsanpassade.

Den konstnärliga gestaltningen kommer vara tillgänglig under dygnets alla timmar.

Konstkollektion

Arkitekterna har ombetts att utse ett visst antal platser för lös-konst i lokalerna, där de även planerar in bra belysning av konsten. Konstkommittén önskade konst på tomma ytor som exempelvis korridor, men där utgick de från gamla skolans rumsligheter och inte den nya som har ett annorlunda upplägg.

Konstkollektionen kommer huvudsakligen bestå av verk från Uppsala kommuns konstsamling. Bland annat konst av konstnären Julia Rio, som gestaltat Kapellgårdsparken i närheten, kommer att placeras på Kvarngårdesskolan.

Möten med projektledare, arkitekter och konstkommitté planeras in kontinuerligt. Konsten beräknas finnas på plats när Kvarngårdesskolan invigs. Framtagande av konstkollektion planeras längre fram i processen, då det också beslutas om medel till eventuella nyförvärv.

Hur den konstnärliga gestaltningen kommer in i byggprocessen

Konstens roll i projektet har bevakats initialt och processledare och projektledare från enheten från offentlig konst har deltagit i kommunens processer kring skolan sedan 2020. Projektledare för konsten planerar fortsatt kontinuerligt samarbete med arkitekter och byggprojektet för att underlätta förutsättningarna för konsten att komma in i byggprocessen tidigt och smidigt. Konstnären kommer att arbeta med skiss för gestaltningen i dialog med enheten för offentlig konst, arkitekter och byggprojektet.

Tidplan

Eleverna på Kvarngårdesskolan kommer att flytta in i en evakueringsskola som ska stå på Gränby sportfält. Inflyttning till evakueringsskolan planeras preliminärt höstterminen 2022.

Rivningsarbeten och markarbeten planeras att börja under juni 2022. Verksamheten planeras att flytta in i den nya skolan till höstterminen 2025. Processen för den nya skolan är fortfarande i planeringsstadiet och tidplanen kan komma att förändras. De konstnärliga insatserna kommer att tillämpas i takt med byggnadsprocessen och planeras att finnas på plats till nya Kvarngårdesskolans invigning 2025.

Barnperspektiv

Genom dialogen med konstkommittén finns det en spridd representation från unga i flera årskurser på skolan där vi får in deras tankar och reflektioner.

Ekonomiska konsekvenser

En årlig summa av Uppsala kommuns investeringsmedel avsätts för offentlig konst. I kulturnämndens driftsbudget avsätts ytterligare medel för reparationer och underhåll. Kulturnämnden beslutar om detaljerad fördelning av investeringsmedlen. Konstnärliga gestaltningsuppdrag över 1 000 tkr hanteras av kulturförvaltningens avdelning för offentlig konst och tas vidare till kulturnämnden för beslut om konstprogram och gestaltningsuppdrag. En sakkunniggrupp bestående av fyra till fem personer med expertkompetens inom konstområdet beslutar om konstnärer för projekten. Gruppens möten protokollförs och diarieförs. Anskaffning av konst sker i enlighet med lagen om offentlig upphandling (2016:1145).

Utifrån fördelade investeringsmedel finns en avsatt budget för den konstnärliga gestaltningen vid Kvarngårdesskolan om 1 210 tkr. Det innefattar skissuppdrag till konstnären, konstnärligt arvode och kringkostnader för markberedning. I konstnärens uppdrag ingår att i sitt skissförslag presentera den ekonomiska fördelningen mellan material, arvode, underentreprenörer med mera. Projektledaren från enheten för offentlig konst har kontinuerliga avstämningar avseende budget, planering och tidplan med konstnären. Dialog förs med konstnären om hållbarhet och miljöaspekter rörande konstverket samt framtida förvaltningsaspekter.

För inköp av konstverk till konstkollektion finns det än inga medel avsatta i kulturnämndens detaljerade investeringsbudget.

Bilagor

- Bilaga 2. Landskap och program (Översiktsplan)
- Bilaga 3. Visualisering av nya Kvarngårdesskolan (Illustration)

Bilder av nya Kvarngårdesskolan

Hus 3 sett från Tycho Hedéns väg

Hus 2 huvudentré

Hus 1 sett från skolgården

Hus 3 sett från skolgården